

Sturen op bodemkwaliteit in het nieuwe omgevingsstelsel

O

Kort door de bocht gesteld, worden alle gemeenten bij de inwerking-treding van de Omgevingswet 'van de bodem'. Zij gaan als bevoegd gezag toezien op het duurzaam gebruik van één van onze belangrijkste schaarse hulpbronnen. Hoe gaan gemeenten bodem een plek geven tussen twee kijkrichtingen, beschermen en benutten?

Door: Petra Mesken & Judith Brunink

Over de auteurs:

Drs. Petra Mesken, senior beleidsadviseur Bodem en Ondergrond bij Stantec BV, ✉ petra.mesken@stantec.com
Ing. J.H. Brunink, senior adviseur bodem bij AGEL adviseurs onderdeel van Stantec, via detachering aangesteld als beleidsadviseur bodem bij de gemeente Delft, ✉ jbrunink@ageladviseurs.nl

De bodem is één van onze belangrijkste schaarse hulpbronnen. Met de levering van verschillende vitale ecosysteemdiensten en natuurlijk kapitaal worden randvoorwaarden gezet voor de realisatie van meerdere Sustainable Development Goals (SDG's) en maatschappelijke doelen op het gebied van klimaatadaptatie -en mitigatie, gezondheid, voedsel, waterkwaliteit, energietransitie en biodiversiteit. Alle reden dus om er zuinig mee om te gaan.

In een dichtbevolkt land als Nederland, staat de bodem echter sterk onder druk. Het is dan ook geen verrassing dat de kwaliteit van de bodem er in Nederland, net als in de rest van Europa, niet goed voor staat. Dit geldt niet alleen voor stedelijke bodems, maar ook voor de landbouw-, bos- en natuurbodems. Ondanks (inter)nationale beleidsdoelstellingen is hier sprake van bodemdegradatie.¹ Het European Environment Agency benoemt het ontbreken van bindende doelstellingen en samenhangende beleid, vertrekkend vanuit rentmeesterschap, als belangrijke zwakke schakels in het tot stand brengen van duurzaam bodembeheer.² De Europese Commissie heeft dit jaar dan ook de New Soil Strategy in consultatie gebracht als onderdeel van de European Green Deal. Daarin pleit zij voor een samenhangend beleidskader om het tij van bodemdegradatie in de Europese Unie te keren. Het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) adviseert met Grote opgaven in een beperkte ruimte³ het bodem- en watersysteem een centrale plek te geven in het omgevingsbeleid als voorwaarde voor duurzame ruimtelijke ontwikkeling.

DE OMGEVINGSWET

De roep om meer aandacht en een centralere rol voor de bodem binnen de ruimtelijke opgaven is niet nieuw, maar wordt wel steeds urgenter. Economische groei, wonen, mobiliteit en digitale connectiviteit blijven onverminderd belangrijk. Voor Nederland geldt hierbij dat, terwijl de ruimteclaims zowel boven als onder de grond over elkaar heen buitelen, er een grondige herziening van het omgevingsstelsel plaatsvindt. De inzet van die nieuwe Omgevingswet is het makkelijker maken van ruimtelijke ontwikkelingen en tegelijkertijd de balans te vinden tussen benutten en beschermen. De grote vraag is hoe we in het ruimtelijk geweld invulling kunnen geven aan het rentmeesterschap van de bodem.

Vooraf gemeenten staan hier de komende jaren voor aan de lat. Op het moment dat de Omgevingswet inwerking treedt, worden zij verantwoordelijk voor de kwaliteit van de leefomgeving, waaronder de bodem. In de beleidscyclus krijgen zij hierbij de beschikking over een nieuw instrumentarium bestaand uit omgevingsvisie, omgevingsplan, programma's, rijksregels, projectbesluit en omgevingsvergunning (guur 1). In een programma geeft een gemeente bijvoorbeeld nader invulling aan eigen beleid, door het formuleren van beleidsdoelstellingen, eventueel te behalen omgevingswaarden en te nemen maatregelen. Dit instrument is alleen bindend voor de gemeente zelf. Mocht een gemeente bijvoorbeeld aan de slag willen met het verbeteren van de bodembiodiversiteit in de openbare ruimte, dan kan een programma een geschikte vorm hiervoor zijn. In de rijksregels uit het Besluit Activiteiten Leefomgeving (Bal) zijn de eisen neergelegd die worden gesteld aan initiatiefnemers bij het uitvoeren van milieubelastende activiteiten waaronder graven, saneren, toepassen en opslaan van grond. In het omgevingsplan kan een gemeente de meeste rijksregels aanvullen met maatwerkregels en deze daarmee toesnijden op de lokale situatie.

